

norādot, ka ir jāizvērtē Eiropas prasības dzelzceļa jomā un, piedaloties diskusijās, jāapgūst arī Eiropas piedāvātās priekšrocības. F. Mihailovskis parādīja dizēļlokomotīvu nākotnes vīziju, ņemot vērā iespējas izmantot jaunākās tehnoloģijas.

U. Magonis uzsvēra Latvijas dzelzceļa kā tilta lomu starp Austrumiem un Rietumiem, savukārt M. Riekstiņš norādīja, ka ir nepieciešams ieguldīt dzelzceļa attīstībā līdzekļus, lai tā stāvoklis nepasliktinātos. Par ieguldījumu runāja arī G. Princis, norādot, ka patlaban dzelzceļam ir divi projekti, ko tas vēlas realizēt, – attīstības uzvaru likt uz Bolderāju un Kundziņsalu, lai varētu plašāk izvērst darbību, un attīstīt Torņakalna administratīvo centru. P. Guitninks ieskicēja Eiropas dzelzceļu un infrastruktūras uzņēmumu kopienas skatījumu uz pašreizējo situāciju Eiropas ekonomikā. N. Freivalds aplūkoja tranzīta lomu Latvijas ekonomikā.

Konferenci noslēdza paneldiskusija, kurā plaši tika iztirzāti jautājumi par dzelzceļa attīstību nākotnē, gadījumā ja Krievija spēcīgāk attīstītu savas ostas. Kopumā konference bija veiksmīga, jo raisīja dažādas pārdomas gan par dzelzceļa vēsturi, gan tā turpmāko attīstību.

Edvīns Evarts

AKADĒMIĶA V. SEDOVA VĀRDĀ NOSAUKTAIS STARPTAUTISKAIS SEMINĀRS PLESKAVĀ

No 13. līdz 15. aprīlim Pleskavā (Krievija) norisinājās akadēmiķa Valentīna Sedova (1924–2004) vārdā nosauktais starptautiskais arheologu un vēsturnieku seminārs “Pleskavas un Pleskavas zemes arheoloģija un vēsture”, kas notiek kopš 1980. gada. Pēc skaita tas bija jau 55. seminārs, kas šoreiz bija veltīts profesores Ingas Labutinas jubilejai. Semināru organizēja Pleskavas arheoloģijas centrs, Pleskavas apgabala arheoloģijas centrs, Krievijas Zinātņu akadēmijas Arheoloģijas institūts, Pleskavas vēstures, arhitektūras un mākslas muzejs–rezervāts.

Semināru ievadīja atzinības, ko kolēģi veltīja profesores Ingas Labutinas ieguldījumam Pleskavas arheoloģiskajā izpētē, arheoloģisko pieminekļu aizsardzības sistēmas izveidošanā, arheoloģiskās izpētes metodikas izstrādāšanā, jauno arheologu un vēsturnieku sagatavošanā.

Kopumā seminārā tika nolasīti gandrīz piecdesmit referāti, sagatavoti bija arī trīs stenda referāti. Seminārā piedalījās piecu valstu – Krievijas, Igaunijas, Latvijas, Baltkrievijas, Polijas zinātnieki – arheologi, bioarheologi, vēsturnieki, valodnieki. Referātos tika aplūkoti jautājumi, kas saistīti ar Pleskavas arheoloģiju un vēsturi, Pleskavas zemi un tās kaimiņiem, Baltijas reģiona arheoloģiju.

No Latvijas seminārā Letonikas programmas projekta ietvaros piedalījās LU Latvijas vēstures institūta vadošā pētniece *T. Berga*, kura nolasīja referātu par pēdējo gadu arheoloģiskajiem pētījumiem Valmieras senpilsētā, un *A. Vilcāne*, kura referēja par arheoloģiskās izpētes rezultātiem grāfa J. Borha kapelā Preiļos.

Tradicionāli lielākā daļa referātu bija saistīta ar iepriekšējā gada arheoloģiskajiem izrakumiem un atklājumiem visdažādākajās ziemeļrietumu Krievijas vietās. Par tiem ziņoja pētnieki no Pleskavas, Sanktpēterburgas, Novgorodas, Tveras, Tulas, Ļipeckas, Muromas, Rostovas. Lai gan semināra pamattēma bija saistīta ar seno pilsētu izpēti, virkne referātu iepazīstināja arī ar citu problemātiku.

Pleskavas arheologi stāstīja par jaunajiem atklājumiem guļbūves kameru apbedījumos, senpilsētas teritorijas attīstību viduslaikos, īpašu uzmanību pievēršot vienam no Pleskavas administratīvajiem rajoniem, t.s. Petrova galam.

Par apjomīgajiem arheoloģiskajiem izrakumiem Petrova galā referēja *J. Salmina* un *T. Zakurina* (Pleskava), bet *B. Harlašovs* (Pleskava) iepazīstināja ar vēlo viduslaiku un agro jauno laiku apbūves slāņu un horizontu rekonstrukcijas pieredzi. Petrova gala kapsētās iegūto antropoloģisko materiālu aplūkoja *D. Pežemskis* (Maskava), norādot uz Pleskavas viduslaiku iedzīvotāju antropoloģisko daudzveidību.

Kamerveida apbedījumu izpēte Pleskavas arheologiem katru gadu dod daudz interesentu atradumu, neskatoties uz to, ka daļa šo savdabīgo kapeņu jau senatnē tikusi aplaupīta. Arheologiem zināms ap 70 šāda veida apbedījumu no senās Krievzemes teritorijas, kas ir vikingu perioda atribūts un tiek saistīts ar skandināvu kultūras tradīcijām un neapšaubāmi pārstāv sabiedrības elites apbedījumus. Guļbūves kameru izpēte devusi ne tikai bagātīgu materiālu par savdabīgajām apbedīšanas tradīcijām, interesantus atradumus, bet radījusi ne mazums neskaidrību un grūtību materiāla interpretācijā. 2008. gada izrakumu sezonā šajos apbedījumos iegūti pārsteidzoši atradumi, par kuriem referēja *T. Jeršova* un *J. Jakovļeva*. *T. Jeršova* iepazīstināja ar 6. kamerā atrasto sudraba t.s. Rjurikoviču piekariņu unikālā grafiskā izpildījumā, kas neapšaubāmi piederējis kņaza administrācijas pārstāvim. Pētniece izteica savu hipotēzi par šīs ciltszīmes piederību kņazam Vladimiram.

Kamerveida apbedījumi uzieti arī Gņezdovas kapulaukā. Par Gņezdovas kapulauka iekšējo topogrāfiju un hronoloģiju referēja *T. Puškina* (Maskava).

Baznīcu arhitektūras jautājumi tika aplūkoti *V. Sedova* (Maskava) referātā par Pokrova baznīcu Kolbežicā. Referents atzīmēja, ka 20. gs. Pleskavas apgabalā nopostīts ap 20 seno baznīcu, t.sk. arī Pokrova baznīca Kolbežicā. Baznīcu arhitektūras izpēte rāda, ka tajā nav izsekojama Rietumeiropas meistarų ietekme. Tikai dažus dekoratīvos elementus var saistīt ar Tartu vai Lībekas skolu, bet pati arhitektūra ir bizantiska.

Garo uzkalniņu hronoloģijas jautājumiem, balstoties uz pētījumiem apmetnēs, pieskārsās *S. Popovs* (Sanktpēterburga), bet jostu garnitūru un jostu kompleksus no garajiem uzkalniņiem analizēja *J. Mihailova* (Sanktpēterburga).

Igaunijas pētnieki aplūkoja Pečoru novada apdzīvotības areālus dažādos laikmetos (*A. Kiristaja*, Tallina), pārskatīja Riuges pilskalna datējumu (*A. Lillak*, Tartu), referēja par Izborskas apkārtnes iedzīvotāju populācijas auguma izmēriem pēc osteoloģiskā materiāla, izsekojot tos no 3. g.t. pr.Kr. līdz 20. gs. (*L. Heaposta*, Tallina).

Debates izraisīja Igaunijas arheologa *H. Valka* (Tartu) referāts, kurā pētnieks apskatīja jautājumu par “žaļņiku” izplatību, izcelsmi un hronoloģiskajiem ietvariem. “Žaļņiki” – apbedījumi ugunskapos ar rietumu orientāciju, mazu inventāru un akmeņu konstrukcijām, izplatīti 11.–15. gs. Novgorodas un Pleskavas apgabalā. Jāatzīmē, ka šādi apbedījumi konstatēti arī Latvijā, tos pētījusi arheoloģe E. Šnore. Līdzīgi apbedījumi tāpat zināmi Lietuvā, Baltkrievijā. Zinātnieku vidū nav vienprātības par šīs apbedīšanas tradīcijas izcelsmi, par dažādās teritorijās sastopamo apbedījumu ar akmeņu konstrukcijām piederību “žaļņikiem”. *H. Valks* mēģināja to izplatību saistīt ar apzināti mērķtiecīgiem baznīcas pasākumiem kristianizācijas procesa veicināšanai.

M. Bessudnova (Lipecka) referātā par Pleskavas tirdzniecību ar Narvu un Tartu 15. un 16. gs. mijā mēģināja rast skaidrojumu, kāpēc Novgorodā tirdzniecība apstājas un koncentrējas Pleskavā. Livonijas perioda rakstīto avotu un dokumentu analīze ļauj autorei izteikt domu, ka 15. gs. beigās Hanzas savienības krīzes apstākļos mainās tradicionālie tirdzniecības principi, jaunas kvalitātes saistītas ar Pleskavu – Pleskava izvirzās par tranzīttirdzniecības centru, bet Novgoroda tirgojas caur starpniekiem Pleskavā.

Pilsētu izpētes jautājumiem bija veltīti arī vairāki citi referāti. Par kādu 19. gs. ūdens drenāžas sistēmu Novgorodā referēja *P. Gaidukovs* (Maskava), ar Tulas pilsētas kvartāla attīstību 17.–19. gs. iepazīstināja *K. Fomins* (Tula), bet *M. Petrovs* (Novgoroda), lai skaidrotu viduslaiku Novgorodas topogrāfiju, vēsturiskās kartes salīdzināja ar mūsdienu topogrāfiskajām kartēm un arheoloģiskajos izrakumos konstatēto apbūvi. Savukārt Polijas pētījuma Arheoloģijas un entnoloģijas institūta Ščecinas nodaļas referēja par Ščecinas viduslaiku pilsētas izpēti un Baltijas reģiona viduslaiku pilsētu attīstību, balstoties uz Ščecinas piemēra. Jāatzīmē, ka Ščecinas viduslaiku pilsētas kultūrslānis sasniedz 15 m biezumu.

Līdzīgi kā Latvijā, arī Krievijā aktuāla problēma ir cīņa ar mantu meklētājiem un arheoloģisko pieminekļu postītājiem. Par Krievijas likumdošanu un realitāti referēja *V. Žarkova* (Pleskava), norādot, ka likumdošana ir nepilnīga un pretrunīga, un dažkārt nav piemērojama, tādējādi nav iespējams sodīt pieminekļu postītājus un mantas meklētājus.

Pleskavieši nodarbojas arī ar informācijas sistēmas “Pleskavas arheoloģiskā izpēte” izveidošanu. Ar sistēmas izveidošanas metodiskiem principiem iepazīstināja *E. Koroļova* un *R. Podgornaļa* (Pleskava). Tā būs informatīva izziņas sistēma jeb vienots elektroniskais arhīvs (datu bāze), kurā varēs atrast nepieciešamo informāciju par Pleskavas arheoloģisko izpēti, atradumiem, dokumentāciju u.tml.

Semināra noslēgumā bija plašas debātes, kurās tika izvērtēti referāti, tajos skartās tēmas, pētījumu metodika. *N. Lopatins* (Maskava) norādīja, ka nepietiekama uzmanība tiek veltīta keramikas pētījumiem – Krievijas ziemeļrietumu senpilsētu slāņos iegūtās keramikas skalas nav pietiekami izstrādātas. Izskanēja aicinājums organizēt tematisku semināru, kas būtu veltīts keramikas problēmām. Līdzīgi arī otra masveida atradumu grupa – vērpijāmās vērpstas skriemeļi – līdz šim maz aplūkoti arheologu darbos.

Kopumā klātesošie atzinīgi novērtēja semināra darbu un produktīvās debates. Semināra dalībniekiem bija iespēja apskatīt arī 2008. gada Pleskavas arheoloģisko izrakumu ieguvumu izstādi.

Nolasītos referātus, līdzīgi kā iepriekšējos semināros, paredzēts apkopot un izdot krājumā.

Antonija Vilcāne

STARPTAUTISKA KONFERENCE “PA SOMUGRU PĒDĀM BALTIJAS JŪRAS KRASTĀ”

Vēsturiski Latvija ir bijusi kontaktzona starp diviem valodā un kultūrā atšķirīgiem etnosiem – indoeiropiešiem piederīgajiem baltiem un somugru valodu saimei piederīgajiem Baltijas somiem. Pētnieki jau kopš 19. gs. meklē atbildes uz jautājumiem par kopīgo un atšķirīgo abu etnosu kultūrā. Jaunas atziņas par vēstures procesiem, kas ietekmējuši somugru tautu dzīvi Baltijas teritorijā, tika paustas starptautiskajā konferencē “Pa somugru pēdām Baltijas jūras krastā”, kas notika 23. aprīlī Turaidas muzejrezervātā. To organizēja Turaidas muzejrezervāts sadarbībā ar Rīgas rajona padomi un Siguldas novada domi.

Konferences ievaddaļā klātesošajiem bija iespēja klātienē dzirdēt lībiešu valodu – dalībniekus lībiešu valodā uzrunāja Julģi Stalte, viņas izpildījumā izskanēja arī līvu dziesmas.

Konferencē pētnieki no Latvijas, Igaunijas un Zviedrijas nolasīja 11 referātus. Konferences tēma tika izgaismota daudzpusīgi – referenti pārstāvēja dažādas zinātņu nozares: arheoloģiju, bioarheoloģiju, valodniecību, vēsturi, tiesību vēsturi.

Arheologs *Guntis Zemītis* (LU Latvijas vēstures institūts) referātā “*Balti un Baltijas somu vēsturiskie likteņi Latvijā. Kopīgais un atšķirīgais*” centās skaidrot cēloņus lībiešu asimilācijai viduslaikos (sabiedrības sadrumstalošanās, spēcīga klanu ietekme, smagie karu un mēra gadi) un pilnīgai izzušanai 20. gs. (robežzonas ierobežojumi PSRS laikā), norādot, ka Baltijas somu apdzīvotās teritorijas līdz pat jaunākajiem laikiem iezīmējas ar pamanāmām kultūras un mentalitātes atšķirībām.

Guntis Gerhards (LU Latvijas vēstures institūts) raksturoja lībiešu bioarheoloģiskā skatījumā. Pētnieks uzskata, ka no jauna jāizvērtē lībiešu kapulaukos iegūtais antropoloģiskais materiāls un jāpārskata agrāk izteiktā teorija, kas tikušas balstītas uz antropoloģiskā tipa izdalīšanu. Viņaprāt, atziņas, kas joprojām tiek paustas par atšķirīgu lībiešu fizisko tipu, ir mīts. Pētnieka teiktais raisīja jautājumus un diskusiju. Atliek cerēt, ka modernā DNS noteikšanas metode, kas savas sarežģītības un arī izmaksu dēļ Latvijas pētniekiem tuvākā nākotnē varētu būt ierobežoti pieejama, atrisinās jautājumu, cik lielā mērā 20. gs. otrajā pusē veiktie antropologu pētījumi un izteiktās atziņas bija patiesība vai mīts.

Jānis Ciglis (Latvijas Nacionālais vēstures muzejs) aplūkoja Baltijas somu un baltu attiecības Austrumlatvijā mūsu ēras 1. gadu tūkstotī, raksturojot baltu un somu apdzīvotās teritorijas, pieminekļus un to izplatību.